

ΕΛΛΑΔΑ 2014 ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Συνοπτική Παρουσίαση

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη και η λατρεία επιτρέπεται ελεύθερα, με κάποιους περιορισμούς. Επίσης, το Σύνταγμα αναγνωρίζει την Ελληνική Ορθόδοξη Θρησκεία ως «επικρατούσα θρησκεία». Την 1^η Οκτωβρίου, η κυβέρνηση θέσπισε νόμο για τη σύσταση θρησκευτικών νομικών προσώπων ενώ προηγουμένως μόνο η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία, η Εβραϊκή κοινότητα και η Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης αναγνωρίζονταν επίσημα από την Πολιτεία ως θρησκευτικές ομάδες σύμφωνα με τη νομοθεσία. Ο νέος νόμος αναγνώρισε αυτομάτως διάφορες άλλες ομάδες με ιστορική παρουσία στη χώρα και όρισε τη διαδικασία με την οποία και άλλες ομάδες μπορούν να ζητήσουν νομική αναγνώριση. Επίσης, η κυβέρνηση θέσπισε νόμο που επιβάλλει αυστηρότερες ποινές για τις εκφράσεις μίσους και, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, ποινικοποιεί την «επιδοκιμασία, τον ευτελισμό ή την κακόβουλη άρνηση» του Ολοκαυτώματος. Η κυβέρνηση εκχώρησε κάποια προνόμια στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδος τα οποία δεν εκχώρησε σε άλλες θρησκευτικές ομάδες και διατήρησε κάποιους περιορισμούς που επηρεάζουν τα μέλη μη Ελληνορθόδοξων θρησκευτικών ομάδων. Όσον αφορά την αδειοδότηση ευκτήριων οίκων, μία νέα υπουργική οδηγία απαιτεί τη συμμόρφωση με τους δημοτικούς κανονισμούς και τους κανονισμούς περί δημόσιας υγείας και ασφάλειας. Η κυβέρνηση προήγαγε την εκπαίδευση που αφορά στο Ολοκαύτωμα με διάφορα προγράμματα.

Διακρίσεις και εκφράσεις μίσους, που περιελάμβαναν τόσο αντισημιτικές όσο και αντιισλαμικές δηλώσεις είχαν ως αποδέκτες μέλη θρησκευτικών μειονοτήτων και μετανάστες. Υπήρξαν περιστατικά βανδαλισμού κοιμητηρίων και θρησκευτικών μνημείων και βεβήλωσης ευκτήριων οίκων διαφόρων θρησκευτικών ομάδων και πολλά από αυτά τα περιστατικά επικρίθηκαν από κυβερνητικούς αξιωματούχους.

Ο Πρέσβης των ΗΠΑ, αξιωματούχοι των ΗΠΑ που επισκέφθηκαν τη χώρα και εκπρόσωποι της πρεσβείας και του προξενείου είχαν τακτικές συναντήσεις με κυβερνητικούς αξιωματούχους και θρησκευτικές ομάδες για να προάγουν τη θρησκευτική ανοχή, να ενθαρρύνουν τον θρησκευτικό διάλογο και να εκφράσουν την ανησυχία τους για αντισημιτικές πράξεις και ρητορικές. Η πρεσβεία των ΗΠΑ υποστήριξε προγράμματα βέλτιστων πρακτικών για τη στήριξη της θρησκευτικής ελευθερίας και ανοχής από κοινού με ένα εύρος εταίρων από την κυβέρνηση, τα όργανα επιβολής του νόμου και την κοινωνία των πολιτών.

Ενότητα 1. Θρησκευτική Δημογραφία

Η κυβέρνηση των ΗΠΑ υπολογίζει ότι ο πληθυσμός της χώρας ανέρχεται σε 10,8 εκατομμύρια (εκτίμηση Ιουλίου 2014). Δεν υπάρχουν επίσημα στατιστικά στοιχεία για τις θρησκευτικές ομάδες.

Ελληνικές ιδιωτικές εταιρείες ερευνών εκτιμούν ότι 95% του πληθυσμού αυτοπροσδιορίζονται ως Ελληνορθόδοξοι. Οι Μουσουλμάνοι συγκροτούν έναν αριθμό ξεχωριστών κοινοτήτων: περίπου 120.000 κατοικούν στη Θράκη και προέρχονται από την επίσημα αναγνωρισμένη Μουσουλμανική μειονότητα που αναγνωρίστηκε από τη Συνθήκη της Λωζάνης του 1923, ενώ υπάρχουν και περίπου 300.000 μετανάστες και ξένοι εργάτες που κατοικούν κυρίως στην περιφέρεια της Αττικής και συγκροτούν ομάδες με βάση τη χώρα καταγωγής τους στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, τη Νότια Ασία, τη Νοτιοανατολική Ασία, τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Άλλες ομάδες, που όλες μαζί αντιπροσωπεύουν λιγότερο από 5% του πληθυσμού, είναι οι Ορθόδοξοι Παλαιοημερολογίτες, οι άθεοι, οι αγνωστικιστές, οι Ρωμαιοκαθολικοί, οι Προτεστάντες, οι Μάρτυρες του Ιεχωβά, οι Εβραίοι, οι οπαδοί αρχαίων ελληνικών πολυθεϊστικών θρησκειών, οι Σαϊεντολόγοι, οι Μπαχαί, τα μέλη της Εκκλησίας του Ιησού Χριστού των Αγίων των Τελευταίων Ημερών (Μορμόνοι), οι Σιχ, οι Αντβεντιστές της Έβδομης Ημέρας και οι λάτρεις του Χάρε Κρίσνα.

Ενότητα 2. Σεβασμός της Ελευθερίας του Θρησκευάματος από το Κράτος

Νομικό Πλαίσιο

Το Σύνταγμα αναγνωρίζει την Ελληνική Ορθόδοξη Θρησκεία ως «επικρατούσα θρησκεία», αναφέρει ότι η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη και επιτρέπει ελεύθερα τη λατρεία, υπό την προστασία του νόμου, με κάποιους περιορισμούς. Ένας από τους στόχους της δημόσιας παιδείας είναι η ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης των πολιτών. Απαγορεύεται ο προσηλυτισμός και καμία θρησκευτική λειτουργία δεν πρέπει να «διαταράσσει τη δημόσια τάξη ή να προσβάλλει τα χρηστά ήθη». Επίσης, το Σύνταγμα επιτρέπει στους εισαγγελείς να κατάσχουν έντυπα που προσβάλλουν τον Χριστιανισμό ή άλλες γνωστές θρησκείες. Η νομοθεσία απαγορεύει αδικήματα κατά της «θρησκευτικής ειρήνης», μεταξύ των οποίων η κακόβουλη βλασφημία και η καθύβριση θρησκευμάτων, τα οποία τιμωρούνται με ποινές φυλάκισης έως δύο έτη. Οι υποθέσεις κακόβουλης βλασφημίας δικάζονται από αστικά και ποινικά δικαστήρια.

Η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία, η Εβραϊκή κοινότητα και η Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης αναγνωρίζονται ως επίσημα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Την 1η Οκτωβρίου, η Βουλή ψήφισε νόμο που προβλέπει για πρώτη φορά τη σύσταση θρησκευτικών νομικών προσώπων πέραν των παραπάνω τριών ομάδων. Ο νόμος αναγνώρισε αυτομάτως ως νομικά πρόσωπα την Καθολική Εκκλησία, την Αγγλικανική Εκκλησία, δύο Ευαγγελικές Χριστιανικές ομάδες και την Αιθιοπική, την Κοπτική, την Αρμενική και την Ασσυριακή Ορθόδοξη Εκκλησία. Επίσης, ο νόμος της 1ης Οκτωβρίου αναγνωρίζει το Κανονικό Δίκαιο της Καθολικής Εκκλησίας.

Όσον αφορά τις ομάδες στις οποίες δεν χορηγήθηκε αυτομάτως νομικό καθεστώς, η νομοθεσία ορίζει κριτήρια για τη νομική αναγνώριση θρησκευτικών ομάδων, υπό την προϋπόθεση ότι αυτές πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις που αφορούν στον αριθμό των μελών, τα προσόντα της ηγεσίας τους και την τήρηση της δημόσιας τάξης. Όταν μία θρησκευτική ομάδα αποκτήσει νομικό καθεστώς, μπορεί να μεταβιβάζει νόμιμα περιουσιακά στοιχεία και να διαχειρίζεται ευκτήριους οίκους και οίκους λατρείας, ιδιωτικά σχολεία, ευαγή ιδρύματα και άλλες μη κερδοσκοπικές οργανώσεις. Επίσης, ο νέος νόμος επιτρέπει στις θρησκευτικές κοινότητες που δεν διαθέτουν νομικό καθεστώς, να εμφανίζονται στα διοικητικά και στα αστικά δικαστήρια ως ενάγοντες ή εναγόμενοι.

Από το 2013, η νομοθεσία απαλλάσσει από τη φορολογία χώρους και υποδομές γνωστών θρησκειών που χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για θρησκευτικούς σκοπούς.

Η νομοθεσία προβλέπει την ορκωμοσία όλων των δημοσίων υπαλλήλων, καθώς και των μελών της κυβέρνησης και του κοινοβουλίου, πριν αναλάβουν τα καθήκοντά τους, αλλά τούς επιτρέπει να ορκιστούν με θρησκευτικό ή πολιτικό όρκο, σύμφωνα με τις πεποιθήσεις τους. Επίσης, στα δικαστήρια, οι μάρτυρες ορκίζονται πριν καταθέσουν αλλά, από το 2012, μπορούν να επιλέξουν μεταξύ θρησκευτικού ή πολιτικού όρκου τόσο στις αστικές όσο και στις ποινικές υποθέσεις.

Η διδασκαλία του Ελληνορθόδοξου θρησκευτικού δόγματος στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνεται στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, αλλά οι μαθητές έχουν δικαίωμα να εξαιρεθούν από αυτήν κατόπιν αιτήσεως, ανεξάρτητα από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις τους. Όμως, η νομοθεσία δεν επιτρέπει μη ελληνορθόδοξη θρησκευτική διδασκαλία στα δημόσια σχολεία, εκτός από την προαιρετική Ισλαμική θρησκευτική διδασκαλία για την αναγνωρισμένη Μουσουλμανική μειονότητα στα δημόσια σχολεία της Θράκης, καθώς και προαιρετική Καθολική θρησκευτική διδασκαλία στα δημόσια σχολεία της Τήνου και της Σύρου.

Η Συνθήκη της Λωζάνης του 1923 παρέχει στην αναγνωρισμένη Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης το δικαίωμα να διαθέτει τεμένη και κοινωνικές και

φιλανθρωπικές οργανώσεις (*βακούφια*), επιτρέπει στους μουφτήδες που διορίζονται από το κράτος να παρέχουν θρησκευτικές δικαστικές υπηρεσίες στον τομέα του οικογενειακού δικαίου και προβλέπει δίγλωσσα εκπαίδευση για τη Μουσουλμανική μειονότητα. Η κυβέρνηση, ύστερα από διαβούλευση με επιτροπή εκπροσώπων της Μουσουλμανικής κοινότητας, διορίζει τρεις μουφτήδες στη Θράκη με δεκαετή θητεία και δυνατότητα παράτασής της. Κατά κανόνα τα δικαστήρια της Θράκης επικυρώνουν τις αποφάσεις των μουφτήδων οι οποίοι διαθέτουν δικαστική εξουσία για υποθέσεις οικογενειακού δικαίου. Επίσης, οι μουφτήδες ορίζουν τους ιμάμηδες που υπηρετούν στα τεμένη της Μουσουλμανικής κοινότητας.

Στη Θράκη, υπάρχουν μη θρησκευτικά δίγλωσσα σχολεία και δύο Ισλαμικά θρησκευτικά σχολεία. Οι Μουσουλμάνοι μαθητές της Θράκης που επιθυμούν να μελετήσουν το Κοράνι έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν θρησκευτικά μαθήματα σε τεμένη μετά το τέλος του προγράμματος των υποχρεωτικών μαθημάτων. Το 2013 ψηφίστηκε νόμος ο οποίος προβλέπει τη διδασκαλία του Ισλάμ στη Μουσουλμανική μειονότητα από 240 Μουσουλμάνους καθηγητές θρησκευτικών, σε ελληνόφωνα δημόσια σχολεία της Θράκης και, μέχρι το τέλος του έτους, είχαν καλυφθεί 89 από αυτές τις θέσεις. Αντί της υποχρεωτικής Ελληνορθόδοξης θρησκευτικής εκπαίδευσης που παρέχεται δύο φορές την εβδομάδα για δύο ώρες σε όλα τα δημόσια σχολεία, οι Μουσουλμάνοι μαθητές μπορούν να παρακολουθούν Ισλαμικά θρησκευτικά μαθήματα. Η νομοθεσία εφαρμόζει πρακτικές θετικής διάκρισης υπέρ των μαθητών της αναγνωρισμένης Μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης όσον αφορά στην εισαγωγή τους σε πανεπιστήμια και ΤΕΙ, θέτοντας κάθε χρόνο στη διάθεσή τους το 0,5% του συνολικού αριθμού των θέσεων εισαγωγής στα πανεπιστήμια, αλλά και στις προσλήψεις σε ποσοστό 0,5% επί του συνόλου των δημοσίων υπαλλήλων.

Μία κτηματομεσιτική εταιρεία ιδιωτικού δικαίου, στην οποία το κράτος και η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία της Αθήνας κατέχουν μερίδιο 50% έκαστος, διαχειρίζεται την ακίνητη περιουσία της Εκκλησίας με περίοδο μίσθωσης 99 ετών. Η εταιρεία διοικείται από πενταμελές διοικητικό συμβούλιο, στο οποίο συμμετέχουν εκπρόσωποι των Υπουργείων Οικονομικών και Παιδείας. Τα έσοδα κατανέμονται μεταξύ Εκκλησίας και κράτους.

Στις 31 Ιουλίου, το κοινοβούλιο ψήφισε νόμο με τεχνικές προβλέψεις για τη δημιουργία αποτεφρωτηρίων.

Έτερος νόμος που ψηφίστηκε τον Μάρτιο τροποποίησε μεταναστευτικές διατάξεις επαναφέροντας την υπηκοότητα σε Εβραίους που είχαν γεννηθεί στην Ελλάδα μέχρι και τις 9 Μαΐου 1945 και είχαν στο μεταξύ απωλέσει την υπηκοότητά τους.

Η νομοθεσία απαγορεύει τις διακρίσεις και ποινικοποιεί τις εκφράσεις μίσους που αφορούν στη θρησκεία. Τον Σεπτέμβριο, ψηφίστηκε νέος νόμος που τροποποίησε τα μέχρι τότε ισχύοντα για τη ρητορική μίσους επιβάλλοντας αυστηρότερες ποινές σε άτομα ή νομικά πρόσωπα που καταδικάζονται και για προτροπή σε βία, διακρίσεις, ή μίσος λόγω θρησκείας, μεταξύ άλλων αιτιών. Οι παραβάτες μπορεί να καταδικάζονται σε ποινές φυλάκισης από τρεις μήνες μέχρι τρία χρόνια και σε πρόστιμο από 5.000 έως 20.000 ευρώ (\$6.083 ως \$24.331). Η νομοθεσία ποινικοποιεί την έγκριση, τον ευτελισμό ή την κακόβουλη άρνηση του Ολοκαυτώματος και των εγκλημάτων του Ναζισμού, εάν η συγκεκριμένη συμπεριφορά προτρέπει στη βία ή στο μίσος ή αν αντιμετωπίζει απειλητικά ή προσβλητικά κάποιες ομάδες ατόμων. Επίσης, ο νέος νόμος τροποποιεί τον Ποινικό Κώδικα επιβάλλοντας αυστηρότερες ποινές και για άλλα εγκλήματα υποκινούμενα από τη θρησκεία, αν και δεν παρέχει λεπτομέρειες για τα είδη των εγκλημάτων που καλύπτει. Οι παραβάτες μπορεί να καταδικάζονται επιπλέον σε άλλους έξι μήνες μέχρι τρία χρόνια και τα πρόστιμα να διπλασιάζονται.

Αντί για την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία, η νομοθεσία προβλέπει εναλλακτικές μορφές στράτευσης για θρησκευτικούς αντιρρησίες συνείδησης, οι οποίοι υποχρεούνται να εργάζονται σε κρατικά νοσοκομεία ή δημοτικές και δημόσιες υπηρεσίες στο πλαίσιο εναλλακτικής θητείας 15 μηνών συνολικά.

Κυβερνητικές Πρακτικές

Κάποια κυβερνητικά μέτρα εξακολούθησαν να περιορίζουν τις δραστηριότητες και τις πράξεις των μειονοτικών θρησκευτικών ομάδων. Η κυβέρνηση πρόσφερε περιορισμένη χρηματοδότηση και αρκετές φορολογικές απαλλαγές και προνόμια στις τρεις θρησκευτικές ομάδες που αναγνωρίζονται ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Η Ορθόδοξη Εκκλησία συνέχισε να λαμβάνει το μεγαλύτερο ποσό άμεσης στήριξης από το κράτος, το οποίο καλύπτει, μεταξύ άλλων, τους μισθούς και την εκπαίδευση των κληρικών αλλά, σε σύγκριση με προηγούμενα έτη, δεν υπήρξαν καταγεγραμμένες καταγγελίες ότι αυτού του είδους η κρατική υποστήριξη είναι μεροληπτική. Η κυβέρνηση ενθάρρυνε το διάλογο μεταξύ θρησκευτών και τη θρησκευτική ανοχή στην παιδεία.

Στις 16 Ιανουαρίου, δικαστήριο της Αθήνας καταδίκασε έναν μπλόγκερ για «συστηματική βλασφημία και καθύβριση θρησκευόμενου» επειδή δημιούργησε μία σατιρική σελίδα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης περιπαικτική ενός νεκρού Ορθόδοξου μοναχού. Μετά από τη σύλληψη του μπλόγκερ το 2012, πολλοί κατηγορήσαν την κυβέρνηση για καταπάτηση της ελευθερίας του λόγου. Το δικαστήριο τον καταδίκασε σε 10 μήνες φυλάκιση με αναστολή.

Κάποιες θρησκευτικές ομάδες δήλωσαν ότι ο νόμος της 1^{ης} Οκτωβρίου για τα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα κάλυψε θετικά τα αιτήματα που είχαν υποβάλει κατά το παρελθόν ζητώντας ίση αντιμετώπιση με την Ελληνορθόδοξη Εκκλησία, όσον αφορά στο νομικό καθεστώς και, στην περίπτωση της Καθολικής Εκκλησίας, να αναγνωρισθεί το Κανονικό Δίκαιό της. Αν και η νομοθεσία δεν κάλυψε το θέμα της οικονομικής στήριξης από το κράτος, σε αντίθεση με τα προηγούμενα χρόνια δεν υπήρξαν καταγγελίες ότι οι κυβερνητικές πρακτικές επιχορήγησης της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας συνιστούσαν διάκριση. Ως μέρος των απαιτούμενων οικονομικών μεταρρυθμίσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, θεσπίστηκε όλες οι θρησκευτικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένης της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας, να φορολογούνται για την περιουσία που κατέχουν και την οποία χρησιμοποιούν για μη θρησκευτικούς σκοπούς. Η περιουσία που χρησιμοποιείται αποκλειστικά για θρησκευτικούς σκοπούς εξακολουθεί να εξαιρείται από τη φορολογία σύμφωνα με την τροποποίηση του νόμου που έγινε το 2013.

Τον Μάιο, τα Υπουργεία Παιδείας και Θρησκευμάτων, Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και Υγείας εξέδωσαν κοινή υπουργική απόφαση που αφορά στην παροχή αδειών λειτουργίας ευκτήριων οίκων. Η απόφαση απαιτεί να υπάρχει έγκριση από την οικεία Πολεοδομία που πιστοποιεί ότι ο προτεινόμενος ευκτήριος οίκος πληροί τους τοπικούς κανονισμούς περιβάλλοντος και ζωνών, δημόσιας υγείας και ασφάλειας. Αφού ληφθεί, η έγκριση της Πολεοδομίας υποβάλλεται στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων μαζί με τα έγγραφα που περιγράφουν τις βασικές αρχές και τα τελετουργικά της θρησκευτικής ομάδας και τη βιογραφία του κληρικού ή του θρησκευτικού ηγέτη της. Θρησκευτικές ομάδες για να δικαιούνται να υποβάλουν αίτηση άδειας ευκτήριου οίκου έπρεπε να ανήκουν στην κατηγορία των γνωστών θρησκειών χωρίς κρυφά δόγματα, με τελετουργικές πράξεις ανοιχτές στο κοινό. Ο προσηλυτισμός απαγορεύεται και οι ομάδες δεν πρέπει να θίγουν δυσμενώς τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη. Για κάθε χώρο λατρείας απαιτείται ξεχωριστή άδεια.

Κάθε θρησκευτική ομάδα που διαθέτει τουλάχιστον μία έγκυρη άδεια θεωρείται «γνωστή θρησκεία» και προστατεύεται από τη νομοθεσία. Αυτή η προστασία επιβεβαιώθηκε με το νόμο της 1^{ης} Οκτωβρίου για τα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα. Οι θρησκευτικές ομάδες που ουδέποτε έλαβαν άδεια λειτουργίας ευκτήριου οίκου όπως επίσης και νομικό καθεστώς με το νόμο της 1^{ης} Οκτωβρίου, όπως οι Σαϊεντολόγοι, οι λάτρεις του Χάρε Κρίσνα και οι οπαδοί αρχαίων ελληνικών πολυθεϊστικών θρησκειών, δεν μπορούσαν να λειτουργήσουν ως θρησκευτικά νομικά πρόσωπα και κάποιες θρησκευτικές ομάδες λειτουργούσαν ως εγγεγραμμένες μη κερδοσκοπικές οργανώσεις αστικού δικαίου. Οι γάμοι που τελούνται από αυτές τις θρησκευτικές ομάδες δεν αναγνωρίζονται νομικά από το κράτος.

Στη διάρκεια του έτους, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων εξέδωσε οκτώ άδειες ευκτήριων οίκων και δεν απέρριψε καμία αίτηση. Πριν από την Υπουργική Απόφαση του Μαΐου, το Υπουργείο επέστρεψε στους αιτούντες τις εκκρεμούσες αιτήσεις για άδεια προκειμένου να επανεξεταστούν και να υποβληθούν εκ νέου σύμφωνα με τη νέα διαδικασία. Κάποιες θρησκευτικές ομάδες υποστήριξαν ότι το σύστημα χορήγησης αδειών ευκτήριων οίκων παρεμπόδιζε διοικητικά την ελευθερία του θρησκευόμενου.

Η κυβέρνηση συνέχισε να παρέχει δωρεάν χώρους σε κάποιες Μουσουλμανικές κοινότητες τα μέλη των οποίων είχαν ζητήσει χώρους λατρείας για το Ραμαζάνι και για άλλες θρησκευτικές εορτές. Αναφέρθηκε ότι η αστυνομία έκλεισε κάποια ανεπίσημα τεμένη επειδή λειτουργούσαν χωρίς άδεια και σε χώρους που δεν κάλυπταν τα πρότυπα ασφαλείας δημοσίων χώρων.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία έλαβε το μεγαλύτερο ποσό άμεσης στήριξης από το κράτος, το οποίο καλύπτει, μεταξύ άλλων, τους μισθούς και την εκπαίδευση των κληρικών, αλλά και τα έξοδα της θρησκευτικής εκπαίδευσης στα σχολεία. Η Ορθόδοξη Εκκλησία διατηρεί θεσμοθετημένο δεσμό με το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, το οποίο ορίζει τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης των Ορθόδοξων μοναχών και παρακολουθεί την επαγγελματική εκπαίδευση των Ορθόδοξων κληρικών.

Οι ηγέτες Μουσουλμανικών κοινοτήτων της Αθήνας συνέχισαν να επικρίνουν την απουσία τεμένους χρηματοδοτούμενου από το κράτος και την έλλειψη Μουσουλμανικών κοιμητηρίων εκτός της Θράκης και ανέφεραν ότι οι Μουσουλμάνοι υποχρεώνονταν να ταξιδεύουν στη Θράκη για να θάψουν τους νεκρούς τους σύμφωνα με τη Μουσουλμανική θρησκεία. Επιπλέον, οι κανονισμοί των δημοτικών κοιμητηρίων απαιτούν την εκταφή των νεκρών μετά από τρία χρόνια, πρακτική που, όπως είπαν, παραβιάζει τους Μουσουλμανικούς θρησκευτικούς νόμους. Τον Ιούλιο, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε προσφυγή κατά της κατασκευής τεμένους στην Αθήνα με κρατική χρηματοδότηση και ενέκρινε κονδύλι 1,1 εκατομμυρίων ευρώ (1,3 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ) για τη χρηματοδότηση του έργου από το κράτος. Το ΣΤΕ έκρινε ότι η ανέγερση του τεμένους είναι απαραίτητη, σύμφωνα με το Σύνταγμα της Ελλάδος και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από διεθνείς συνθήκες. Αν και οι διοικητικές διαδικασίες προχώρησαν, η κατασκευή του τεμένους δεν είχε ακόμα ξεκινήσει στο τέλος του έτους.

Μετά την ψήφιση νόμου στις 31 Ιουλίου που επιτρέπει τη δημιουργία αποτεφρωτηρίων, η Ορθόδοξη Εκκλησία εξέδωσε ανακοίνωση στην οποία εξέφραζε την αντίθεσή της στη δημιουργία τέτοιων εγκαταστάσεων εντός των κοιμητηρίων των ενοριών της και δήλωσε ότι οι νομικοί εμπειρογνώμονές της θα επανεξετάσουν την τρέχουσα νομοθεσία για να

κρίνουν σε ποιο βαθμό η αποτέφρωση είναι σύμφωνη με τις πρακτικές και τις παραδόσεις της εκκλησίας.

Μέλη της Μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης συνέχισαν να ασκούν πιέσεις στην κυβέρνηση για την άμεση εκλογή μουφτήδων και ιμάμηδων. Η κυβέρνηση απάντησε ότι οι μουφτήδες έχουν δικαστική εξουσία και ότι όλοι οι δικαστές της χώρας διορίζονται από το κράτος. Παρατηρητές ανέφεραν ότι η δυνατότητα των δικαστηρίων στη Θράκη να ασκούν εποπτεία επί των αποφάσεων των μουφτήδων περιορίζεται από το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος της Σαρία δεν έχει μεταφραστεί στην ελληνική γλώσσα. Στις 7 Φεβρουαρίου, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων ανήγγειλε τη συγκρότηση άμισθης επιτροπής, αποτελούμενης από τους τρεις μουφτήδες της Θράκης, που θα συντάξει εγχειρίδιο για τις διαπρωσωπικές σχέσεις, σύμφωνα με το Ιεροδικαϊκό Σύστημα Χάναφι, εν είδει μη δεσμευτικού οδηγού για το οικογενειακό και κληρονομικό δίκαιο. Κάποιοι ηγέτες της αναγνωρισμένης Μουσουλμανικής μειονότητας επέκριναν το γεγονός ότι δεν υπήρχαν δίγλωσσα νηπιαγωγεία στη Θράκη όπως απαιτεί η νομοθεσία.

Η κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι Μουσουλμάνοι που δεν ανήκουν στην αναγνωρισμένη μειονότητα που προβλέφθηκε στη Συνθήκη της Λωζάνης δεν καλύπτονται από τη συγκεκριμένη Συνθήκη, επομένως δεν απολαμβάνουν τα προνόμια που περιλαμβάνει.

Κάποιες θρησκευτικές ομάδες και οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων ισχυρίστηκαν ότι η μεγαλύτερη διάρκεια της εναλλακτικής στράτευσης που προβλέπεται για τους αντιρρησίες συνείδησης (15 μήνες) έναντι της θητείας όσων υπηρετούν στο στρατό (9 μήνες) συνιστά διάκριση.

Στις 2 Οκτωβρίου, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) γνωστοποίησε το πόρισμά του για μία υπόθεση του 2009 που αφορούσε στην καταγγελία πολίτη ότι υποχρεώθηκε να βεβαιώσει ότι δεν ακολουθούσε την Ελληνορθόδοξη πίστη για να αποφύγει τον καθιερωμένο θρησκευτικό όρκο σε κάποια ποινική διαδικασία. Το ΕΔΑΔ έκρινε ότι η απαίτηση να αποκαλύψει κάποιος το θρήσκευμά του με αυτόν τον τρόπο συνιστά παρέμβαση στην ελευθερία θρησκεύματος του ατόμου.

Στις 16 Οκτωβρίου, ο εισαγγελέας που ανέλαβε την ποινική έρευνα για το κόμμα της Χρυσής Αυγής έδωσε στη δημοσιότητα κείμενο 700 σελίδων με το οποίο πρότεινε να απαγγελθούν κατηγορίες σε βάρος 70 μελών του κόμματος, συμπεριλαμβανομένων και των 18 βουλευτών του, και να παραπεμφθούν σε δίκη για ποινικά αδικήματα, μεταξύ των οποίων και για επιθέσεις σε μέλη μειονοτικών ομάδων. Επίσης, οι εκπρόσωποι της Χρυσής Αυγής είχαν κάνει αντισημιτικές δηλώσεις, ακόμη και κατά τη διάρκεια κοινοβουλευτικής συζήτησης και είχαν χαιρετήσει ναζιστικά. Από τους 78 αρχικώς

κατηγορούμενους, 30 προφυλακίστηκαν, ενώ ήρθη η βουλευτική ασυλία όλων των βουλευτών της Χρυσής Αυγής.

Στις 7 Μαρτίου, δικαστήριο της Θεσσαλονίκης καταδίκασε γιατρό σε ποινή φυλάκισης 16 μηνών με αναστολή και του επέβαλε πρόστιμο 2.500 ευρώ (\$3.041) για παράβαση του αντιρατσιστικού νόμου τοποθετώντας έξω από το γραφείο του πινακίδα που έγραφε στα Γερμανικά «Οι Εβραίοι είναι ανεπιθύμητοι». Σε έρευνα που έγινε στο σπίτι του, η αστυνομία ανακάλυψε υλικό εξτρεμιστικής προπαγάνδας και ναζιστικά σύμβολα. Ο γιατρός άσκησε έφεση, η εκδίκαση της οποίας εκκρεμούσε στο τέλος του έτους.

Η κυβέρνηση ανέλαβε έναν αριθμό πρωτοβουλιών για να προωθήσει τον διάλογο μεταξύ των θρησκειών και τη θρησκευτική ανοχή. Στις 22 Ιανουαρίου, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων υπέγραψε μνημόνιο κατανόησης με το Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδος για την ανάδειξη της ιστορίας και του πολιτισμού των Ελλήνων Εβραίων, την εκπαίδευση καθηγητών σχετικά με τη διδασκαλία του Ολοκαυτώματος και τη διοργάνωση δραστηριοτήτων που θα προάγουν την ευαισθησία των πολιτών, ενώ το Εβραϊκό Μουσείο θα παράσχει στο Υπουργείο συμβουλευτική επιστημονική υποστήριξη για τα σχετικά θέματα. Στις 28 Ιανουαρίου, ο πρωθυπουργός παρέστη σε τελετή μνήμης του Ολοκαυτώματος στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην ομιλία του υπογράμμισε τη σπουδαιότητα της μνήμης και των μαθημάτων που δίδαξε η Ιστορία.

Στις 6 Φεβρουαρίου, εκπρόσωποι της Εβραϊκής Κοινότητας Θεσσαλονίκης και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης συμφώνησαν να επαναλειτουργήσει η έδρα Εβραϊκών Σπουδών στο Αριστοτέλειο, το μεγαλύτερο πανεπιστήμιο στην Ελλάδα. Στις 12 Μαΐου, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων γνωστοποίησε ότι θα υποστηρίξει για δεύτερο συνεχόμενο έτος το εκπαιδευτικό ταξίδι ομάδας μη Εβραίων καθηγητών και μαθητών στο Μουσείο του Άουσβιτς.

Στις 23-24 Ιουνίου, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, το Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδος διοργάνωσε διήμερο σεμινάριο για εκπαιδευτικούς με θέμα τη διδασκαλία του Ολοκαυτώματος.

Στις 30 Ιουλίου, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων χαιρέτησε την απόφαση της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης να ιδρύσει Τμήμα Ισλαμικών Σπουδών.

Στις 28 Αυγούστου, ο επανεκλεγείς δήμαρχος Θεσσαλονίκης φόρεσε το κίτρινο Άστρο του Δαβίδ στην τελετή ορκωμοσίας του, αποτίοντας φόρο τιμής στην Εβραϊκή κοινότητα της πόλης, παρουσία μελών της Χρυσής Αυγής που είχαν εκλεγεί στο Δημοτικό Συμβούλιο.

Ενότητα 3. Σεβασμός της Ελευθερίας του Θρησκευάματος από την Κοινωνία

Ορισμένα μέλη μειονοτικών θρησκειών και μετανάστες έγιναν αποδέκτες διακρίσεων και εκφράσεων μίσους, συμπεριλαμβανομένων αντισημιτικών και αντιισλαμικών δηλώσεων. Επειδή η θρησκεία και η εθνική καταγωγή συχνά είναι στενά συνδεδεμένες, είναι δύσκολο να κρίνει κανείς για πολλά περιστατικά αν οφείλονται αποκλειστικά σε θρησκευτική μισαλλοδοξία. Υπήρξαν βανδαλισμοί κοιμητηρίων και μνημείων, καθώς και επιθέσεις σε ευκτήριους οίκους διαφόρων θρησκευτικών ομάδων.

Η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία άσκησε σημαντική κοινωνική, πολιτική και οικονομική επιρροή. Κάποια μέλη μη ορθόδοξων θρησκευτικών ομάδων κατήγγειλαν ότι υπέστησαν κοινωνικές διακρίσεις, ακόμα και ότι κατηγορήθηκαν πως δεν είναι πραγματικοί Έλληνες, όταν αποκάλυψαν το θρήσκευμά τους. Κάποιοι ηγέτες της Ορθόδοξης Εκκλησίας παρέστησαν σε θρησκευτικές τελετές άλλων θρησκευτικών ομάδων.

Μοναχοί της Μονής Εσφιγμένου, που βρίσκεται έξω από τη Θεσσαλονίκη, συνέχισαν τη διένεξη με τον Οικουμενικό Πατριάρχη και δεν αναγνωρίζουν τη δικαιοδοσία του. Η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει χαρακτηρίσει τους μοναχούς σχισματικούς, ενώ εκείνοι αρνούνται να παραδώσουν το μοναστήρι και άλλα κτήρια στην Εκκλησία. Στις 31 Οκτωβρίου, η αστυνομία εκκένωσε με τη βία κονάκι της μονής, απομακρύνοντας ένα μοναχό και φίλους του μοναστηριού.

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, μία οργάνωση-ομπρέλα που ιδρύθηκε το 2011 από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και την Εθνική Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, στο οποίο συμμετέχουν πάνω από 30 μη κυβερνητικές οργανώσεις, ανέφερε ότι σε ένα από 27 περιστατικά λεκτικής κακοποίησης σε βάρος Μουσουλμάνων μεταναστών εκτοξεύτηκαν προσβολές κατά της θρησκείας του θύματος.

Στις 23 Φεβρουαρίου, άγνωστοι βεβήλωσαν το Κοράνι και πέταξαν φυλλάδια της Χρυσής Αυγής στην είσοδο Μουσουλμανικού κοιμητηρίου στη Ρόδο. Ο Δήμαρχος της Ρόδου κατήγγειλε δημοσίως την πράξη, ενώ το τοπικό γραφείο της Χρυσής Αυγής εξέδωσε ανακοίνωση με την οποία αρνήθηκε κάθε ανάμειξη στο περιστατικό.

Στις 6 Μαρτίου, ομάδα τριών ατόμων ζωγράφισε σβάστικες και άλλα ναζιστικά σύμβολα σε τραπεζάκια και πανό που ανήκαν σε αριστερά πολιτικά κόμματα στη Νομική Σχολή της Κομοτηνής, στη Θράκη. Στις 29 Μαΐου, άγνωστοι διέπραξαν βανδαλισμούς στο

Εβραϊκό κοιμητήριο της Θεσσαλονίκης, σπάζοντας βάζα και διακοσμητικά στοιχεία και γκρεμίζοντας αρκετές ταφόπλακες.

Στις 27 Ιουνίου, άγνωστοι δράστες διέπραξαν βανδαλισμούς στο Μνημείο του Ολοκαυτώματος στην Αθήνα με αντισημιτικά γκράφιτι που περιείχαν απειλές κατά της Εβραϊκής κοινότητας. Στις 30 Οκτωβρίου, το Μνημείο του Ολοκαυτώματος αποτέλεσε ξανά στόχο βανδαλισμών από άγνωστους δράστες. Η αστυνομία ξεκίνησε έρευνες, αλλά στο τέλος του έτους δεν είχε προβεί σε καμία σύλληψη. Η κυβέρνηση και ο αντιπρόεδρος της καταδίκασαν τα γεγονότα δημοσίως.

Ένας μικρός αριθμός μητροπολιτών της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας έκαναν αντισημιτικές δηλώσεις σε επιστολές και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ενθαρρύνοντας μεταξύ άλλων τους αναγνώστες να διαβάσουν *Τα Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών* και κατηγορώντας τους Εβραίους για εκτεταμένους φόνους Χριστιανών στη βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή.

Στις 16 Απριλίου, άγνωστοι δράστες πέταξαν κεφάλι γουρουνιού σε Μουσουλμανικό ευκτήριο οίκο κοντά στην Αλεξανδρούπολη. Ο τοπικός Ελληνορθόδοξος μητροπολίτης κατήγγειλε το γεγονός και η αστυνομία διεξήγαγε έρευνες, αλλά μέχρι το τέλος του έτους δεν είχε προβεί σε καμία σύλληψη.

Στις 17 Οκτωβρίου, άγνωστοι τοποθέτησαν κεφαλή γουρουνιού και έγραψαν αντισλαμικά συνθήματα στην πρόσοψη του Ελληνοαραβικού Μορφωτικού Κέντρου στην Αθήνα. Το Υπουργείο Εξωτερικών καταδίκασε το περιστατικό, το οποίο ερευνήθηκε από την αστυνομία, αλλά μέχρι το τέλος του έτους δεν είχε γίνει καμία σύλληψη.

Στις 21 Σεπτεμβρίου, άγνωστοι πυροβόλησαν εναντίον ευκτήριου οίκου Σιχ στον Μαραθώνα. Νωρίτερα, την ίδια ημέρα, άγνωστοι έσπασαν παράθυρα σε έναν άλλο ευκτήριο οίκο Σιχ. Η αστυνομία διεξήγαγε έρευνες, αλλά μέχρι το τέλος του έτους δεν είχε προβεί σε καμία σύλληψη.

Ενότητα 4. Η Πολιτική της Κυβέρνησης των ΗΠΑ

Ο Πρέσβης, αξιωματούχοι των ΗΠΑ που επισκέφθηκαν τη χώρα και εκπρόσωποι της πρεσβείας και του προξενείου είχαν τακτικές συναντήσεις με ανώτερους κυβερνητικούς αξιωματούχους, βουλευτές και δημοτικούς άρχοντες για να υποστηρίξουν το διάλογο μεταξύ των θρησκειών, τη θρησκευτική ανοχή και διαφορετικότητα και για να εκφράσουν

την ανησυχία τους για τις πράξεις αντισημιτισμού και τη σχετική ρητορική. Επίσης, εκπρόσωποι της πρεσβείας και του προξενείου είχαν τακτικές συναντήσεις με εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών και θρησκευτικές ομάδες, μεταξύ των οποίων και μειονοτικές θρησκευτικές κοινότητες όπως η αναγνωρισμένη Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, για να εξακριβώσουν αν είχαν τη δυνατότητα να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα ελεύθερα και να ερευνήσουν καταγγελίες που αφορούσαν σε κοινωνικές διακρίσεις. Ο Ειδικός Απεσταλμένος των ΗΠΑ για την Παρακολούθηση και Καταπολέμηση του Αντισημιτισμού συναντήθηκε με κυβερνητικούς αξιωματούχους, εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών και της Εβραϊκής κοινότητας, καθώς και ηγέτες άλλων θρησκειών για να συζητήσουν θέματα που αφορούσαν στην ανοχή, την ελευθερία του θρησκειώματος και την παιδεία με στόχο να μειωθεί ο αντισημιτισμός.

Ο Ειδικός Απεσταλμένος, ο Πρέσβης και αξιωματούχοι της πρεσβείας συναντήθηκαν με μέλη της Εβραϊκής κοινότητας και παρέστησαν σε εκδηλώσεις μνήμης του Ολοκαυτώματος. Αξιωματούχοι της πρεσβείας συνέχισαν να ενθαρρύνουν τις προσπάθειες του Μουσείου του Ολοκαυτώματος των ΗΠΑ να αποκτήσει πρόσβαση στα επίσημα ελληνικά αρχεία. Η πρεσβεία χρηματοδότησε τη συμμετοχή πανεπιστημιακού καθηγητή από τις ΗΠΑ σε συνέδριο που αφορούσε στις εμπειρίες των Εβραίων της Θεσσαλονίκης κατά το Ολοκαύτωμα.

Η πρεσβεία διοργάνωσε και φιλοξένησε εργαστήριο που αφορούσε στην καταπολέμηση των διακρίσεων, της βίας και της μισαλλοδοξίας λόγω θρησκείας και εθνικής καταγωγής, στο οποίο συμμετείχαν πάνω από 40 Έλληνες και Αμερικανοί ειδικοί από την κυβέρνηση, αξιωματούχοι οργάνων επιβολής του νόμου και μέλη της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίοι συζήτησαν και αντάλλαξαν απόψεις για ιστορικές, πολιτικές και νομικές προσεγγίσεις, καθώς και για βέλτιστες πρακτικές προς τα συγκεκριμένα ζητήματα.